

50 ANYS DE LA II GUERRA MUNDIAL

Guerra i pau

Fa ara 50 anys que començà la II Guerra Mundial, l'enfrontament fatal entre tres ideologies contraposades: feixisme-nazisme, comunisme i democràcia, que es disputaven el domini del món.

Joan F. Mira

El primer de setembre de 1939, l'exèrcit alemany iniciava la invasió de Polònia. En donar l'ordre d'atac a les seues divisions blindades, Hitler sabia dues coses: que les democràcies europees —Gran Bretanya i França— o bé no passarien de les protestes formals o no estarien en condicions d'amençar-lo eficaçment per l'oest; i sobretot, que la Unió Soviètica actuava en aquell moment més com aliada que com a enemiga de l'expansió nazi. A l'hora de la gran veritat, britànics i francesos sí que van reaccionar per l'oest, van declarar la guerra i va quedar obert el front occidental. Els russos també van reaccionar, però d'una altra manera: ocupant —en aplicació dels pactes Molotov-Ribentropp,

o Hitler-Stalin— la meitat de Polònia que els *corresponia*, annexionant-se les repúbliques bàltiques, i atacant Finlàndia a fi d'ocupar la regió de Carèlia. Sense la feblesa i la covardia anteriors de les democràcies occidentals, sense la manca d'escrúpols del stalinisme, aquell dia primer de setembre de fa cinquanta anys, no hauria començat la guerra més brutal, extensa i destructiva de la història de la humanitat.

La guerra, però, hauria arribat igualment. D'una altra manera, en un altre moment, i potser amb una altra evolució, però hauria arribat. Per primera, i cal esperar que única, vegada en la història, tres ideologies, tres maneres d'entendre la vida social i la civilització, tres sentits de la vida humana, es disputaven físicament el domini del món. La Primera Guerra Mundial havia estat una altra cosa: el domini del

Protagonistes d'una guerra.

món —d'Europa i dels espais colonials— se'l disputaven potències antagoniques enfrontades per aplicar unes aspiracions i un projecte que en substància eren el mateix. Vint anys més tard, la situació era radicalment diferent: havien aparegut dos projectes nous, dues visions antagoniques de la humanitat i de la història, i totes dues amb vocació d'hegemonia universal. Fins aleshores, l'hegemonia real del model europeu (i nord-americà) no havia estat contestada: el feixisme i el nazisme no existien, i el socialisme era només una ideologia política interior de les societats occidentals. Però el 1939, dues terceres parts d'Europa estan físicament ocupades per aquests dos projectes intrínsecament expansius. Els historiadors ja han explicat de mil maneres com va ser possible això, com van poder nàixer en el si de les democràcies europees dos projectes expressament dirigits a destruir-les. El fet, en tot cas, és que des del moment que aquests projectes són assumits per estats poderosos, des del moment que queden *territorialitzats* (en forma de Tercer Reich o d'Unió Soviètica) amb una expressa vocació expansiva, el conflicte era rigorosament inevitable.

Lenin i Stalin aconseguiren parar l'expansió alemanya a l'Est.

Sembla estrany, doncs, que la guerra començara amb l'enfrontament entre les democràcies i el nazisme, si tenim en compte que el 1939 les democràcies no es trobaven en una etapa precisament expansiva, ni territorial ni ideològica. Sembla estrany, si no considerem el factor profundament moral

de la reacció occidental: la vergonya d'haver estat massa covards i passius amb el nazisme, el sentiment que permetre l'agressió a Polònia era ja un límit moralment intolerable, la sensació que estava de sobte en joc la supervivència de tota una civilització i dels valors més sagrats de la humanitat. Gran

Bretanya i França *podien* haver tolerat encara l'expansió hitleriana cap a l'est (amb la perspectiva d'un futur enfrontament destructiu d'alemanys i soviètics), però no ho van fer. Si ho hagueren fet, la Segona Guerra Mundial no hauria començat fa cinquanta anys. Tolerar la nova fase de l'expansionisme hitlerià, mantenir la pau per damunt de tot, era en aquell punt el suïcidi de tota una civilització.

Per una vegada, la pau era indesitjable, la pau era perversa, era inhumana. No entrar en guerra quan Hitler invadia Polònia, equivalia a deixar el pas lliure al domini nazi d'Europa (en una etapa ulterior, si les democràcies se n'hagueren inhibit, la Unió Soviètica estava condemnada a la destrucció), i a l'hegemonia universal de l'horror totalitari i racista. No són ganes, cinquanta anys després, d'idealitzar la història, però quan el dia 3 de setembre de 1939, França i Gran Bretanya declaraven la guerra a Alemanya —quan podien haver claudicat per mantenir una còmoda pau— van fer el gest que ens ha salvat de l'horror. ¿Algú pot imaginar, sense estremir-se fins al fons de l'ànima, què seria Europa el 1989, què seriem tots nosaltres, quina seria la nostra vida, després de mig segle de viure sota el domini d'un nazisme triomfant?

El primer de setembre de 1939, aquest futur paorós era una possibilitat immediata i real. Dos dies després, començava a deixar de ser-ho. Per una vegada —que ningú voldria veure repetida— la guerra, i no la pau, era l'únic camí per a preservar una humanitat digna d'aquest nom. □

Textos a Debat:
La nació i la teoria de la identitat
Jaume Casajoana

Tribuna
De què serveix el poder si no se n'abusa
Imma Tubella

Les Illes Balears: realitat i perspectives del recobriment nacional
Mateu Morro

Temes a debat: "cultura en català o cultura nacional"
La cultura catalana i el seu desplegament
Joaquim Ferrer

Cultura nacional contra retòrica nacional
Jordi Font

Cultura folklòrica i cultura per a èlites
Rafael Ribó

L'independentisme avui:
L'independentisme, un moviment en construcció
Carles Castellanos

La Catalunya pendent
Josep Guia

Dossier internacional:
Gal·les, exemple insubornable d'una nació (I)
Josep V. Garcia i Carme Manuel

Presentació:
Miquel Sellarès

Editorials:
Eleccions europees 1989: Un toc d'atenció per a tothom

TV3 a la cruïlla

Plurilingüisme de l'estat espanyol: segona etapa

Un mil·lenari sense mals de cap ni maldecaps

Catalunya internacional, una de les claus de Pujol

Cròniques "nacionalistes"
III Jornades: "El nacionalisme català a la fi del segle XX" (Igualada)
Jornades de Debat: "Nosaltres (i) els valencians". Fundació ACTA
Conferència Nacional de la FNEC
BEN: "Volem la nostra història"
Un compromís ineludible: Comitè Olímpic de Catalunya

Entrevista:
Pilar Rahola: cultura en català o cultura nacional?
Xavier Duran